Straits doları ve para kurulu sistemi

Dr Alexander Ressos, TEP
Attorney-at-Law (Switzerland and Germany),
Solicitor (England & Wales and Hong Kong)
Of Counsel, KGP Legal LLC
alexander.ressos@kgplegal.com.sg
www.ressos.com.sg

1867 sonrasında gümüş dolar

Kalay ve kauçuk ticareti gümüş dolarla yürütülüyordu. Bu kısmın I. Bölümü'nün gösterdiği gibi, Boğaz Yerleşimleri 1867'de taç kolonisi olduğunda Hindistan rupisi yasal ödeme aracı statüsünü kaybetti ve dolar koloninin standart para birimi oldu. Dolaşımdaki madeni paralar pek çok darphaneden geliyordu: İspanyol ve Meksika dolarları, Hong Kong dolarları ve 1895'ten itibaren İspanyol gümüşündeki kıtlığı gidermek için basılan İngiliz ticaret dolarları. Kâğıt parayı özel bankalar ihraç ediyordu. Bunların ilki, Union Bank of Calcutta'nın Singapur şubesinin 1840'ta ihraç ettiği ve üzerinde Singapur adını taşıyan ilk banknottu.[1]

Gümüş bir para birimi, ağırlıklı olarak Çin ve takımadalarla, yani gümüşün değer ölçüsü olduğu yerlerle ticaret yapan bir limana uygundu. On dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde büyük Batı ekonomileri altın standardını benimseyip gümüşün fiyatı düşünce bu bir soruna dönüştü. Dolar her yıl sterlin karşısında değer kaybetti. Kalay ve kauçuğa yatırım yapan ticaret evleri ve Londra şirketleri için bu, dolar cinsinden

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

elde edilen kârların daha az sterlin satın alması demekti. İngiliz malları ithal edenler için ise artan maliyetler anlamına geliyordu. Koloninin tüccarları, düşen kurdan kazananlar ve kaybedenler olarak ikiye bölündü.

Banknot ihracı ve Para Kurulu

Reformun ilk adımı kâğıt parayla ilgiliydi. 1897 tarihli VIII sayılı Ordinance, hükümete para banknotları ihraç etme yetkisi verdi. Kanun 31 Ağustos 1898'de yürürlüğe girdi ve 1 Eylül 1898 tarihli ilk banknotlar 1 Mayıs 1899'da halka ulaştı.[2] İhraç makamı, 1897'de kurulan Boğaz Yerleşimleri Para Kurulu (Board of Commissioners of Currency, Straits Settlements) idi. Singapur Para Otoritesi'ne (MAS) göre Kurul ilk devlet banknotunu, Boğaz Yerleşimleri dolarını, 1899'da ihraç etti. Bu banknot Malay Devletleri'nde de yasal ödeme aracı oldu.[3] Özel bankaların yeni banknot ihraç etmesi yasaklandı.[4]

Kurul ne hükümete ne de bankalara kredi veriyordu. İşlevi banknotu madeni parayla, madeni parayı banknotla değiştirmekti. Aldığı madeni paralar, bir kısmı menkul kıymetlere yatırılabilen bir Banknot Güvence Fonu'nda (Note Guarantee Fund) tutuluyordu.[5] Böylece banknot, tamamen karşılığı bulunan bir fon üzerinde bir alacak hakkı hâline geldi ve yerini aldığı madeni para kadar güvenli oldu. Düzen Malay devletlerini de kapsadığından tek bir para birimi hem koloniye hem de iç bölgelerine hizmet etti.

Barbour Komitesi ve sterline bağlantı

Belirleyici reform bunu izledi. Hindistan Hükümeti'nin eski maliye üyesi Sir David Barbour başkanlığında Londra'da toplanan bir komite Boğaz para birimini inceledi ve raporunu 17 Mart 1903'te imzaladı. Komite altın standardına geçilmesini tavsiye etti ve Boğaz Yerleşimleri ile Federe Malay Devletleri'nin para birimlerinin aynı kalması gerektiğini savundu.[6] Kurul 1903'te İngiliz ticaret doları ile başa baş değerde yeni bir Straits doları madeni parası ihraç etti. İngiliz, Meksika ve Hong Kong dolarları 31 Ağustos 1904'te yasal ödeme aracı olmaktan çıktı.[7]

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

Hükümet ardından yeni doların değerinin, sınırlandırılmış madeni para arzıyla birlikte, seçtiği düzeye ulaşana kadar yükselmesine izin verdi. 1906'da Straits doları iki şilin dört peni sterline, yani yirmi sekiz peniye sabitlendi.[8] Sterlin o sırada altına çevrilebilir olduğundan Straits doları bir altın kambiyo para birimi hâline geldi. 1906'nın başlarında Para Kurulu üyelerine sabit kur üzerinden altın karşılığında banknot ihraç etme yetkisi verilmişti.[9]

Yeni rejim kısa sürede bir sınavla karşılaştı. Yükselen gümüş fiyatları gümüş doların külçe değerini sabit altın değerine yaklaştırdı. Bu da madeni paranın metal olarak paradan daha değerli hâle gelmesi tehlikesini doğurdu. O sırada Sömürgelerden Sorumlu Müsteşar olan Winston Churchill, hükümetin yanıtını 30 Ekim 1906'da Avam Kamarası'na açıkladı. 22 Ekim tarihli bir Order in Council (Kraliyet Konseyi kararnamesi), doların ayarını 416 grenlik ağırlığı değiştirmeden ,900'den ,800'e indirdi. Yeni bir ordinance ise Para Kurulu üyelerinin banknotları gümüşün yanı sıra altınla da geri ödemesine imkân tanıdı. Bu önlemler, doları iki şilin dört penide tutma yönündeki Vali tavsiyesine uygun olarak alındı. 1907'de daha az gümüş içeren bir dolar çıkarıldı.[10]

Para kurulu nasıl işliyordu

Boğaz Yerleşimleri böylece iktisatçıların para kurulu adını verdiği yapıya kavuştu. Bir para kurulu, bir yabancı para birimiyle sabit bir kuru korumakla yükümlüdür. Bu taahhüdü çapa para birimi cinsinden rezervlerle tamamen karşılar ve kendi banknotları ile çapa para birimi arasında sınırsız çevrilebilirliği sürdürür.[11] Model ilk kez 1849'da Mauritius'ta kullanılmıştı. Britanya İmparatorluğu bu modeli, Bank of England'ın desteğiyle pek çok kolonisinde uyguladı. Bank of England modeli tercih ediyordu, çünkü sömürge rezervleri sterlin cinsinden tutuluyor ve Londra'ya yatırılıyordu.

Bir emtia ekonomisi için para kurulunun açık avantajları vardı. Malaya'daki bir plantasyona yatırım yapan bir Londra şirketi, dolar gelirlerinin sterlin cinsinden ne edeceğini biliyordu. Londra'da satılmak üzere bir kauçuk sevkiyatını finanse eden Singapurlu bir tüccar, alım ile satım arasında hiçbir kur riskiyle karşılaşmıyordu. Bankalar devalüasyondan korkmadan Londra'da fon bulup Boğaz'da kredi

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

verebiliyordu. Her banknotun rezervlerle karşılanması gerektiğinden banknot ihracı hükümet açıklarını finanse etmek için kullanılamıyordu. Para birimine duyulan güven neredeyse kendiliğinden oluştu.

Dezavantajlar aynı mekanizmanın öbür yüzüydü. İhracat gelirleri sisteme sterlin getirdiğinde koloninin para arzı genişliyor, gelirler düştüğünde daralıyordu. Kalay ya da kauçuktaki bir patlama kredi genişlemesiyle büyüyor, bir çöküş ise daralmayla derinleşiyordu. Kurul son kredi mercii olarak hareket edemediğinden güçlük içindeki bir banka genel merkezine ya da Londra'daki muhabirlerine başvurmak zorundaydı. Koloninin kendine ait bir para politikası yoktu. Bu da uyumun tüm yükünün fiyatlara, ücretlere ve istihdama binmesi demekti. 1929–1932 bunalımında herhangi bir parasal tamponun bulunmaması, ihracat fiyatlarındaki düşüşün doğrudan yurt içi gelirlere yansıması anlamına geldi.

Straits dolarından Malaya dolarına

Altınla bağ 1931'de, Britanya altın standardını terk ettiğinde sona erdi. Sterline bağlı kalan Straits doları sterlin kambiyo standardına geçti. Eylül 1933'te Sömürgeler Bakanı, Malay devletlerinin para biriminin kârlarına ve yükümlülüklerine katılımını incelemek üzere Sir Basil Blackett'ı görevlendirdi. Blackett komisyonu, bütün bölge için para ihraç etme yetkisinin tek başına Malaya çapında bir para komisyonuna verilmesini tavsiye etti.[12]

Kâr meselesi önemliydi, çünkü bir para kurulu yatırıma yönlendirdiği rezervlerinden gelir elde eder. Eski düzende bu gelir, para birimini Malay devletleri de kullandığı hâlde Boğaz Yerleşimleri'ne kalıyordu. Malaya Para Kurulu (Board of Commissioners of Currency, Malaya) Ekim 1938'de kuruldu. Malaya doları 1939'da Straits dolarının yerini başa baş, aynı iki şilin dört peni kuruyla, yani yedi sterline altmış dolar olarak aldı.[13] C. Kısım, I. Bölüm'ün gösterdiği gibi Japon işgali sistemi kesintiye uğrattı. Savaştan sonra 1952'de Malaya ve Britanya Borneosu Para Kurulu (Board of Commissioners of Currency, Malaya and British Borneo) adını alan Kurul, 1953'ten itibaren bölgenin kolonileri ve devletleri için Malaya ve Britanya Borneosu dolarını ihraç etti.

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

Miras: bağımsız Singapur'un Para Fonu

Para birliği 12 Haziran 1967'de sona erdiğinde Singapur, 7 Nisan 1967'de kurulmuş olan Singapur Para Kurulu (Board of Commissioners of Currency, Singapore) aracılığıyla para kurulu ilkesini korudu. Kurulun ve iki kurumun 1 Ekim 2002'de birleşmesinden bu yana MAS'ın ihraç ettiği banknotlar ve madeni paralar, Para Fonu'ndaki (Currency Fund) dış varlıklarla tamamen karşılanır. Ortak para alanının bir kalıntısı olan Brunei doları ile başa baş değiştirilebilirlik hâlâ sürmektedir.[14] C. Kısım, V. Bölüm, Para Otoritesi'nin kuruluşunu ve iki kurum arasındaki ilişkiyi inceler.

Modern Singapur'un para politikası sömürge dönemi kurulununkinden farklıdır. MAS, Singapur dolarının ticaret ağırlıklı döviz kurunu bir politika bandı içinde yönetir ve onu bu bantta tutmak için döviz işlemleri yapar.[15] Yine de temeldeki fikrin kökeni sömürge dönemine uzanır. Ticaretle yaşayan küçük ve açık bir ekonomi, parasını dış dünyaya bağlar ve para birimini dış varlıklarla karşılar. Kalay ve kauçuğu Straits doları ile alıp satan tüccarlar bu ilkeyi tanırdı.

Notlar

1. Wikipedia, "Straits dollar" (Erişim tarihi: Kasım 2026): yönetimin Sömürgeler Bakanlığına geçtiği 1867'de Hindistan rupisi yasal ödeme aracı statüsünü kaybetti; İngilizler, İspanyol gümüş dolarlarındaki kıtlık nedeniyle 1895'te ticaret doları ihraç etmeye başladı. Monetary Authority of Singapore, "History of Currency in Singapore", mas.gov.sg (Erişim tarihi: Kasım 2026): üzerinde "Singapore" yazan ilk banknot "was issued by the Singapore branch of the Union Bank of Calcutta in 1840"; gümüş dolar başlıca ticaret parasıydı. ↩
2. Wikipedia, "Straits dollar" (Erişim tarihi: Kasım 2026): hükümet, 31 Ağustos 1898'de yürürlüğe giren 1897 tarihli Ordinance VIII ile "first authorised to issue currency notes"; 1 Eylül 1898 tarihli banknotlar 1 Mayıs 1899'da halka sunuldu. ↩
3. Monetary Authority of Singapore, "History of Currency in Singapore", mas.gov.sg (Erişim tarihi: Kasım 2026): Board of Commissioners of Currency,

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

Straits Settlements 1897'de kuruldu; iki yıl sonra "the first government note, the Straits Settlements dollar" ihraç etti; Boğaz Yerleşimleri doları Malay Devletleri'nde de yasal ödeme aracı oldu. ↩

4. Wikipedia, "Straits dollar" (Erişim tarihi: Kasım 2026): "Private banks were also prohibited from issuing new banknotes." ↩
5. Note Guarantee Fund, madeni para olarak tutulması gereken pay ve ayrı Depreciation Fund hakkında bkz. Boğaz Yerleşimleri para birimine ilişkin 1905–1906 tarihli Sömürgeler Bakanlığı yazışmaları (CO 273 ve CO 882 serileri) ve Frank H.H. King, *Money in British East Asia*, Londra, HMSO, 1957. ↩
6. Report of the Straits Settlements Currency Committee (başkan Sir David Barbour), 17 Mart 1903'te imzalandı, Bakan'ın 24 Nisan 1903 tarihli yazısıyla birlikte; Sömürgeler Bakanlığı kayıtlarında yeniden yayımlandı (CO 882). ↩
7. Wikipedia, "Straits dollar" (Erişim tarihi: Kasım 2026): Kurul 1903'te "valued at par with the British trade dollar" Straits dolarını ihraç etti; 24 Ağustos 1904 tarihli bildiriyle İngiliz, Meksika ve Hong Kong dolarları 31 Ağustos 1904'te yasal ödeme aracı olmaktan çıktı. ↩
8. Wikipedia, "Straits dollar" (Erişim tarihi: Kasım 2026): 1906'da Straits doları, o sırada altın standardında olan sterline iki şilin dört peni (28 peni) olarak sabitlendi. ↩
9. House of Commons, HC Deb 30 October 1906, vol. 163, cc. 864–865 ("Straits Settlements Currency"), Mr Churchill'in yanıtı: Para Kurulu üyelerine yılın başlarında dolar başına 2 şilin 4 penilik sabit kur üzerinden altın karşılığında banknot ihraç etme yetkisi verilmişti. Wikipedia, "Straits dollar" (Erişim tarihi: Kasım 2026): 1906'da bir dolarlık banknotun kuru gümüş yerine altına göre sabitlendi. ↩
10. House of Commons, HC Deb 30 October 1906, vol. 163, cc. 864–865 ("Straits Settlements Currency"): Mr Churchill'in yanıtına göre ordinance, Para Kurulu üyelerine banknotları altınla ya da gümüşle geri ödeme imkânı tanıyor; ayar 22 Ekim tarihli bir Order in Council ile ,900'den ,800'e indirildi; standart

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

ağırlık 416 gren olarak değişmedi; gümüş dolar sınırsız yasal ödeme aracı olarak kalıyor; değişiklik gümüşün değerindeki artışa bir yanıttır; Vali doları 2 şilin 4 penide tutmayı tavsiye etti. Wikipedia, "Straits dollar" (Erişim tarihi: Kasım 2026): gümüş fiyatındaki artış 1907'de daha az gümüş içeren yeni bir dolara yol açtı. ↩

11. Wikipedia, "Currency board" (Erişim tarihi: Kasım 2026): bir para otoritesinin "is required to maintain a fixed exchange rate with a foreign currency" olduğu, "fully backing the commitment with foreign holdings, or reserves" ve "absolute, unlimited convertibility" içeren bir mekanizma; bunun ilk örneği 1849'da kurulan Mauritius Board of Commissioners of Currency idi; birbirini izleyen kurullar Boğaz Yerleşimleri'ne, ardından İngiliz Malayası'na hizmet etti; bir para kurulu "does not act as a lender of last resort to commercial banks"; Bank of England, kolonilerin rezervlerini sterlin cinsinden tutup Londra'ya yatırması için bu tür kurulları destekliyordu. ↩
12. Wikipedia, "Straits dollar" (Erişim tarihi: Kasım 2026): 1931'de sterlin altın standardını terk etti ve Straits dolarını sterlin kambiyo standardına geçirdi; Sir Basil Phillott Blackett, Eylül 1933'te Sömürgeler Bakanı tarafından, Brunei dahil Malay Devletleri'nin Boğaz Yerleşimleri para biriminin kârlarına ve yükümlülüklerine katılımı konusunda bir komisyona başkanlık etmek üzere atandı; Blackett Raporu, "sole power of issuing currency for the area should be entrusted to a pan-Malayan Currency Commission" tavsiyesinde bulundu. ↩
13. Wikipedia, "Malayan dollar" (Erişim tarihi: Kasım 2026): Board of Commissioners of Currency, Malaya "came into being in October 1938 following the Blackett Report"; Malaya doları 1939'da Straits dolarının yerini başa baş aldı; bir dolar iki şilin dört peni değerindeydi, "60 dollars = 7 pounds"; 1953'e kadar bölgenin resmî para birimi; Kurul 1952'de Board of Commissioners of Currency, Malaya and British Borneo adını aldı; yerini Malaya ve Britanya Borneosu doları aldı. ↩
14. Wikipedia, "Singapore dollar" (Erişim tarihi: Kasım 2026): "On 12 June 1967, the currency union which had been operating for 29 years came to an end"; Singapur "established the Board of Commissioners of Currency, Singapore (BCCS), on 7 April 1967"; banknotlar ve madeni paralar "fully backed by

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

external assets in its Currency Fund"; BCCS 1 Ekim 2002'de "merged with the Monetary Authority of Singapore (MAS)"; Brunei doları ile değiştirilebilirlik hâlâ sürüyor. ↩

15. Monetary Authority of Singapore, "Monetary Policy", mas.gov.sg (Erişim tarihi: Kasım 2026): para politikası "centred on managing the trade-weighted exchange rate"; MAS, Singapur dolarının nominal efektif döviz kurunu "within a policy band" tutmak için döviz işlemlerinden yararlanır. ↩

Disclaimer

This article is provided for general information only. It is based on publicly available sources as at its date of publication. These sources have not been independently verified against licences, regulatory registers or the records of the entities concerned. It is not legal, tax, financial or investment advice. Nor is it a recommendation to invest in, transact with or use the services of any entity mentioned. Law and regulation change frequently, so the content may be incomplete or outdated. To the fullest extent permitted by law, Dr Alexander Ressos and the publisher of SingaporeIQ exclude all liability for loss or damage arising from the use of or reliance on this article. Readers should obtain advice on their specific circumstances before acting or refraining from action.

Names and trademarks of the entities discussed belong to their owners and are used for identification only. Their mention implies no endorsement, affiliation or allegation of wrongdoing. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. Corrections and updates: contact@ressos.com.

© 2026 Dr Alexander Ressos. This article may be quoted with attribution to SingaporeIQ (SingaporeIQ.com). Reproduction in full and any commercial use require prior written consent. The Legal Terms at https://singaporeiq.com/legal-terms apply.

Author contact: Dr Alexander Ressos, TEP · contact@ressos.com